

Török Petra

(Emlék)képek lengyel zsidókról

Emlékek és képek. E két szó tökéletesen leírja mindazt, amivel a *Még mindig látom az arcukat – And I Still See Their Faces* című albumban találkozhatunk. A Lengyelországban működő amerikai–lengyel–izraeli Salom Alapítvány (Fundacja Shalom), amelynek létrehozói valaha mindannyian a lódzi Peretz iskola diákjai voltak, 1994-ben egy felhívást tett közzé, amelyben arra kérte mindazokat, akiknek tulajdonában lengyel zsidókat ábrázoló fényképek voltak, hogy juttassák el azokat az alapítványhoz. Érték- és emlékmentő akciójukra válaszul mintegy 7000 kép érkezett.

A fotók többsége a szokásos beállított stúdiófelvétel, melyek az emberi élet fontos fordulói készültek: ifjú jegyespárok portréi, esküvői képek, gyerekportrék, osztályképek, ifjúsági egyletek, jesivák csoportképei, vagy egyéb alkalomból készült nagyobb társaságot vagy a nagycsaládot ábrázoló felvételek. Szintén családi-baráti eseményeket megörökítő – kiránduláson, vakáción – készült amatőr felvételek is szép számmal vannak a kötetben. Ám ezeknél különlegesebbek azok a fotók, melyek egy-egy futó pillanatot örökítettek meg, ahol a lefényképezettek nem is tudtak a fotózásról vagy mintegy kuriózumképpen lettek lencsevégre kapva.

A század első évtizedeiből vándorfényképészekről származó több fotó is bekerült a könyvbe. Ők voltak azok, akik eljutottak az akkori Lengyelország oly távoli csücskeibe is, ahol megbízóik alig néhány képet készítettek magukról életükben. A felvételek értéke – nemcsak számunkra, de számukra is – felbecsülhetetlen volt, hiszen ott azzal a tudattal néztek a kamerába, hogy tudták, ez a pillanat fogja megmutatni az utánuk jövőknek, hogy kik voltak, honnan hová jutottak.

Regina Taube - „A neve Taube, Tauber vagy talán Tauberg volt. Emlékszem a névre, mert édesanyám sokat mesélt róla. Regina nagyon jó barátnője volt a házivarrás- vagy csipkekészítő-tanfolyamról. Hét gyermeke volt” - Henryk Mazurek, Lublin

„1939. április 30-tól Góra Kalwariában szolgáltam. (...) Először láttam ilyen arcokat, ezért lefényképeztem őket” - Tadeusz Ordyński, Lódz

A kötetben három fotótörténeti jelentőségű gyűjtemény is bemutatásra került.

1987-ben Jerzy Chrzanowski egy Zduńska Wola-beli lebontásra ítélt épület padlásán üveglemezek tucatjait találta, mikor sok-sok házat felkutató egy helytörténeti kiállításához keresett anyagot. A képek mindegyikén zsidók láthatók, a szokványos műtermi fotózás pózaiban. A háború előtt az épületben egy fotóműhely volt, ám zavarba ejtő,

hogy a Zduńska Wola-beli túlélők senkit sem tudtak azonosítani a képeken látható személyek közül.

Önálló egységként érkezett a felhívásra egy brozówi lokálpatrióta által a hatvanas években összeállított album, amely a helybeli zsidó családok portréit gyűjtötte egybe, teljes képes leltárát adva a valaha ott élőknek.

Az 1918-ban született Chaja Tendlert a háború alatt Ojcówban bújtatta egy család. Ők őrizték meg a menekülés közben hátrahagyott családi fotóalbumot, mely lenyomatát adja egy század eleji lengyel zsidó család rokoni kapcsolatainak, társadalmi helyzetének és mindennapjainak is.

A kötetet a képeken túl az emlékek töltik meg. A felhívás részeként azt kérték, hogy a beküldők írják meg, mi látható a képeken és mi a felvétel története. A hozzáfűzött megjegyzések nyilvánvalóvá teszik, hogy a beküldők vagy azok felmenői a képek szereplőinek albérlői, munka- vagy üzlettársai, barátai, barátnői voltak. Így még súlyosabb a kérdés: hogyan?, miért?. Valódi mementók ezek a képek: sokan csak töredékesen vagy egyáltalán nem tudták azok nevét, akik a képeken szerepelnek, és ritkán emlékeztek a felvételekhez fűződő

Anna Landau unokáival. A képeslapot 1928 júliusában küldte Zaleszczykiból Bécsbe sógornőjének

Anna Landau unokáival. A képeslapot 1928 júliusában küldte Zaleszczykiból Bécsbe sógornőjének

Ismeretlenek.

Kép a skatái Tendlerek családi albumából

alkalomra, eseményre vagy történetre. Mégis megtartották a képeket. Tudták, hogy az ott látható emberek zsidók – és sejtették, mi lett velük. Ám a képek hátramaradtak – mágikusak: amíg megvan a kép, őrzi egy valaha volt ember emlékezetét.

Az élet abszurd gesztusai is így maradnak fenn: német katonák hátrahagyott holmijai között zsidókról készült felvételekben, pogromok áldozatainak temetésén készített képekben, a holokausztot megörökítő képek kommentár nélküli némaságában, a polgári jólét kulisszáiban, a legnagyobb nyomor szomszédságában, a teli torokból hahotázó ortodoxok képmásaiban. Csak úgy, ahogy volt: fehér-feketén.

A Salom Alapítvány felhívását olvasva nem kétséges, hogy elsőként az emlékek ébredtek fel. Azok a pillanatok, mikor ezek a képek születtek – és a rákövetkező évek és hónapok is talán, de addig Baranów Sandomierski csak felpillantott és olvasta tovább az Írást, Regina Taube megsimogatta kisbabáját, Ludwig Israel Laszky pedig felállt, hogy felhajtson egy Gössert. Egy időre újra éltek, mert valaki emlékezett rájuk, és ez még a képeknél is fontosabb. A legfontosabb.